

DOI <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-1-20>

ЗАРУБІЖНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Тетяна Тіточка,

кандидат юридичних наук, докторант

Донецького державного університету внутрішніх справ

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-5924-614X

tatianaponomarova@ukr.net

Анотація. У статті розглядаються зарубіжні кримінологічні практики запобігання вчиненню кримінальних правопорушень проти неповнолітніх. Вказується, що сутність «нульової терпимості до злочину» полягає у створенні єдиного державного «організму» запобігання кримінально протиправній діяльності: силами законодавця (шляхом створення відповідних заборонних норм), силами правоохоронних органів, як підрозділів та структур, спеціально призначених для боротьби з протиправними проявами та силами суспільства, або так званої «громадськості». «Нульова терпимість до злочину» – стратегія вигідна не тільки з точки зору профілактики злочинності, але і з точки зору утримання суспільства від віктимної поведінки через психологічне усвідомлення глибинної, деструктивної сутності кримінального правопорушення. Дуже показовим є той факт, що наші спеціалісти достатньо часто запрошують зарубіжних колег для консультування та обміну позитивним досвідом. Звичайно, що не всі практики можуть бути запозичені та вдало інтегровані в українські віктимологічні стратегії, що можна пояснити різним менталітетом, рівнем кримінально протиправної діяльності, різними видами останньої та підходами до виконання своїх обов'язків працівниками правоохоронних органів.

Ключові слова: неповнолітній, жертва, кримінальне правопорушення, кримінальне законодавство, кримінально протиправне діяння, зарубіжна країна.

FOREIGN CRIMINOLOGICAL PRACTICES TO PREVENT CRIMINAL OFFENSES AGAINST JUVENILES

Tetiana Titochka,

Ph.D. in Law, Doctoral Student of the Donetsk State University of Internal Affairs

(Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-5924-614X

tatianaponomarova@ukr.net

Abstract. The article considers foreign criminological practices of preventing the commission of criminal offenses against minors. It is stated that the essence of «zero tolerance for crime» is to create a single state «body» to prevent criminal activity: by the legislature (by creating appropriate prohibitions), law enforcement agencies, as units and structures specifically designed to combat illegal activities and by society, or the so-called «public». «Zero tolerance for crime» – a strategy beneficial not only in terms of crime prevention, but also in terms of deterring society from victim behavior through psychological awareness of the deep, destructive nature of the crime. It is very significant that our specialists often invite foreign colleagues to consult and share positive experiences. Of course, not all practices can be borrowed and successfully integrated into Ukrainian victimology strategies, which can be explained by different mentalities, levels of criminal activity, different types of crime, and approaches to law enforcement.

Key words: juvenile, victim, criminal offense, criminal legislation, criminally illegal act, foreign country.

Вступ. Більшість зарубіжних держав на сьогоднішній день зробили дуже значний крок уперед у питанні боротьби з кримінально протиправними проявами, у тому числі – у відношенні

неповнолітніх осіб. Дуже показовим є той факт, що наші спеціалісти достатньо часто запрошують зарубіжних колег для консультування та обміну позитивним досвідом. Звичайно, що не всі практики можуть бути запозичені та вдало інтегровані в українські віктимологічні стратегії, що можна пояснити різним менталітетом, рівнем кримінально протиправної діяльності, різними видами останньої та підходами до виконання своїх обов'язків працівниками правоохоронних органів. Однак, деякі програми з певними корективами можуть бути використані і в Україні. Отже, враховуючи вказане, пропонуємо розглянути досвід держав, найбільш прогресивних у питанні боротьби з кримінально протиправною діяльністю у відношенні неповнолітніх осіб.

Основна частина. Відтак, основним завданням та метою даної статті є визначення особливостей захисту неповнолітніх осіб від кримінально протиправного посягання в окремих зарубіжних країнах. **Методи досліджень** базуються на діалектико-компаративній платформі, необхідній та достатній для розкриття стану наукового дослідження проблеми.

Результати та їх обговорення. *Сполучені Штати Америки.* США на сьогоднішній день хоча і не можуть похвалитись позитивною кримінологічною ситуацією, однак виробили достатньо серйозний концепт реагування на суспільно небезпечні діяння. Враховуючи особливості сучасної концепції соціально-правового контролю в США, до чинників, що істотно впливають на скорочення кількісних та позитивну трансформацію якісних показників злочинності в цій країні, цілком можна віднести саме громадськість в усіх проявах її діяльності. Незважаючи на те, що підвалинами американської кримінологічної моделі є ідеологія «нульової терпимості до злочину», що передбачає так звану стратегію війни зі злочинністю і охоплюється своєрідною поліцейською правоохоронною концепцією (Ведерникова, 2002: 32–40), при цьому в системі суб'єктів запобігання злочинності США (в загальній структурі соціально-правового контролю) громадськість відіграє помітну роль (Иншаков, 2012: 128). З цього приводу В.В. Лунєєв, зауважує, що поліція жодної країни не зможе виконати у повному обсязі свої обов'язки без підтримки населення. Тому вона вимушена залучати громадян до справи протидії злочинності, яка у свою чергу може мати різні форми та прояви. І подібна практика є дуже поширеною у сучасних США (Graham, 1995: 47–96). Недарма, за статистичними даними ФБР, у 2011 р. серед майже 1 млн співробітників правоохоронних органів у цій країні третина приходиться саме на цивільних осіб (Crime in the United States, 2011). Означене дає підстави для більш докладного розгляду особливостей та форм взаємодії громадськості, передусім із поліцією, у сфері запобігання злочинності в США (Колодяжний, 2013: 269–271). Сутність «нульової терпимості до злочину» полягає у створенні єдиного державного «організму» запобігання кримінально протиправній діяльності: силами законодавця (шляхом створення відповідних заборонних норм), силами правоохоронних органів, як підрозділів та структур, спеціально призначених для боротьби з протиправними проявами та силами суспільства, або так званої «громадськості». «Нульова терпимість до злочину» – стратегія вигідна не тільки з точки зору профілактики злочинності, але і з точки зору утримання суспільства від віктимної поведінки через психологічне усвідомлення глибинної, деструктивної сутності кримінального правопорушення.

У зв'язку із цим на основі вивчення сучасного досвіду залучення громадськості до сфери запобігання злочинності в США вчені провели класифікацію форм роботи цього суб'єкта за характером його діяльності: 1) патрулювання у громадських місцях (Колодяжний, 2013: 269–271); 2) участь у програмах профілактичного спрямування (Колодяжний, 2013: 269–271); 3) надання інформації про вчинені злочини; 4) участь у просвітницьких заходах. Патрулювання у громадських місцях. Слід зазначити, що цьому напрямку роботи з боку місцевих громад поліцією США не завжди приділялась велика увага. Протягом останніх 40 років правотворча й правозастосовна практики цієї країни пережили кілька реформ, що, у свою чергу, відбилися на основних підходах, які застосовувались владою під час протидії злочинності. У 70-х рр. ХХ ст. основний акцент американської державної політики у сфері запобігання злочинності

здійснювався відповідно до рекомендацій авторитетних на той час учених, що базувались на необхідності соціального реформування (боротьба із безробіттям, підвищення стандартів соціального забезпечення, матеріальне стимулювання незахищених верств населення) (Шур, 1977: 17; Кларк, 1975: 147). Боротьба з безробіттям, підвищення стандартів соціального забезпечення, матеріальне стимулювання незахищених верств населення – все це той самий набір стандартних потреб суспільства будь-якої держави. Однак, саме ці потреби змушують осіб вчиняти протиправні діяння, і саме ці потреби обумовлюють формування та розвиток віктимної поведінки у неповнолітньому віці. Ми вже неодноразово наголошували на нашому позитивному відношенні до громадськості як до суб'єкта кримінологічного та віктимологічного запобігання. Однак суспільство не завжди може здійснювати позитивний вплив на особу, котра потребує реабілітації та перевиховання у зв'язку із наявністю певних девіацій, і не важливо чи вони протиправні, чи віктимні. Саме тому більшість держав не надає громадськості максимального комплексу привілеїв та повноважень в частині запобігання віктимній поведінці підлітків.

Результати американської державної політики у сфері запобігання злочинності є дещо відстроченими у часі. Тому, враховуючи недостатність результатів запровадження загальносоціальних заходів та різке зростання злочинності в цей період, 80-ті рр. XX ст. вже були пов'язані із суттєвим посиленням каральної практики, розширенням штату судів та органів поліції й прийняття кількох законів, що значно розширювали права останніх (Шостко, 1998: 63–64). Це дало свій ефект, однак нетривалий: у 1981–1984 рр. тяжка злочинність скоротилась з 13 до 11,8 млн вчинених злочинів. І вже у 1985 р. відбулось підвищення її рівня. Це є додатковим прикладом так званої кримінологічної аксіоми: ефект жорстких заходів завжди має обмежений у часі характер, і якщо первинний успіх не закріпити комплексом інших заходів впливу на злочинність – слід очікувати її невпинного зростання (Иншаков, 1997: 175). Тому наприкінці 80-х – початку 90-х рр. XX ст. було розпочато відновлення системності запобігання злочинності в США, ядром якої стало реформування поліції. Нова концепція базувалась та продовжує базуватись на громадській поліцейській діяльності (community policing) або політиці орієнтації на місцеві громади. Одним із напрямів вказаної доктрини стало широке залучення громадян до патрулювання у громадських місцях. Правовим підґрунтям реалізації цього запобіжного напрямку роботи є конституційне положення багатьох штатів цієї країни про те, що не лише у держави є обов'язок щодо захисту прав громадян та забезпечення їх безпеки, а й у останніх є обов'язок пасивного та активного внеску у справу запобігання злочинності (наприклад, ст. 10 Конституції штату Пенсільванія) (Ермолович, 2000: 172). В Україні захист прав неповнолітніх жертв в повній мірі не визначений у нормативно-правових актах, що має наслідком низку проблем теоретичного та практичного характеру. Основними з таких проблем є низька ефективність роботи правоохоронних органів, а також відсутність загального уявлення про алгоритм взаємодії із дитиною, у відношенні якої було вчинено кримінальне правопорушення.

Проаналізуємо зміст й особливості реалізації запобіжної стратегії «community policing» на прикладі роботи окремого поліцейського підрозділу в США (Колодяжний, 2017: 84). Так, поліція міста Арройо Гранде (розташований на головному транспортному коридорі у центральній Каліфорнії між Лос-Анджелесом та Сан-Франциско), що обслуговує район із населенням у 70 тис., постійно відзначається за свої досягнення у запровадженні запобіжної політики орієнтації на місцеві громади. За це у березні 1999 р. відділок поліції цього міста отримав нагороду як фіналіст щорічного змагання за високу якість у здійсненні поліцейського нагляду з орієнтацією на громадськість (конкурс фінансується регіональними інститутами охорони громадського порядку Лос Анджелеса, Сакраменто й Сан-Дієго) (Майоров, 2003: 22). Завдяки цьому представлений відділ визнано моделлю агенції з охорони законності в системі американського правосуддя. Виділимо основні ознаки роботи вказаного поліцейського

відділку: 1) запровадження нової програми управління, орієнтованої на громади; 2) поступове заміщення поліцейської концепції контролю стратегією більш тісної роботи з місцевою громадою; 3) розширення таких видів діяльності, як: заохочення громадян за підтримку безпеки у районі та співробітництво із поліцією; поліпшення зв'язків поліції з місцевим населенням і урядовими установами та ін.; 4) реорганізація поліції з органу, що реагує на наслідки вчинених злочинів, на інститут партнерства й соціальної допомоги; 5) прислуховування до думки місцевої громади щодо пріоритетів роботи поліції; 6) оцінка ефективності діяльності поліції, окрім іншого, здійснюється на підставі глибини кооперації із громадськістю та рівня запровадження обслуговуючої функції; 7) підвищення співпраці із населенням дозволяє уникати розширення штату поліцейських, а, відтак – заощаджувати кошти тощо. Фінансування діяльності поліцейського відділку міста Арройо Гранде здійснюється з кількох джерел: урядові установи міста, штату й різних інститутів федерального рівня (Майоров, 2003: 22). Отже, можна сказати, що велике значення під час організації роботи правоохоронних органів віддається підтримці з боку громадян та фінансовій підтримці – з боку місцевих та федеральних джерел.

Не можна оминати й позитивного досвіду у протидії насильницьким злочинам проти малолітніх Сполучених Штатів Америки. Згідно з даними Федерального бюро розслідувань, у Сполучених Штатах Америки щороку тисячі дітей стають жертвами насильницьких злочинів – сексуального насильства та викрадення. ФБР є головною інституцією Міністерства юстиції Сполучених Штатів Америки, відповідальною за розслідування злочинів супроти дітей. Міністерство юстиції визначило захист дітей пріоритетом, що відображено у Стратегічному плані. Він передбачає запобігання, припинення та розслідування злочинів проти дітей та описує свої стратегії для досягнення цієї мети. Крім того, 15 лютого 2006 р. генеральний прокурор Сполучених Штатів Америки Альберто Гонзалес визначив захист дітей від злочинів як головний пріоритет, оголосивши ініціативу проєкту «Безпечне дитинство», метою якої є посилення реакції нації на цю зростаючу загрозу для молоді Америки шляхом співпраці правоохоронних органів на всіх рівнях, а також неприбуткових організацій. ФБР є основною ланкою в зусиллях Департаменту з боротьби зі злочинами проти дітей, тому для ФБР дуже важливо мати добре організований, чіткий та ефективний підхід до розслідування, щоб захистити дітей та оперативно притягувати порушників до кримінальної відповідальності (The Federal Bureau of Investigation's Efforts to Combat Crimes Against Children: <https://oig.justice.gov/reports/FBI/a0908/final.pdf>). Останнє ще раз підтверджує вказану нами вище думку про необхідність створення в нашій державі єдиного нормативно-правового акту, в якому було б викладено основні положення щодо особливостей державного реагування та роботи з неповнолітніми особами, які стали жертвами суспільно небезпечних діянь. Саме це дозволить створити організований та ефективний підхід до таких протиправних проявів.

Пріоритетами в розслідуванні насильницьких злочинів проти дітей для ФБР є: – викрадення дітей, навіть батьками та з батьками; – сексуальна експлуатація дітей – організації, що займаються торгівлею дітьми; Інтернет-мережі та підприємства, які займаються виробництвом, торгівлею, розповсюдженням та/або продажем дитячої порнографії; – дитячий секс-туризм (міжнародні подорожі із сексуальної діяльності щодо дітей); – виробництво дитячої порнографії, зокрема й примушування / заманювання неповнолітнього; – торгівля дитячою порнографією – розповсюдження дитячої порнографії; – володіння дитячою порнографією. Під час розслідувань насильницьких злочинів проти дітей докази та інформація про злочин збираються в основному із трьох джерел, як-от: жертви, підозрюваний і місце злочину (також інші свідки). Співробітники повинні ретельно вивчати всі три джерела та будь-які інші доступні джерела доказів чи інформації. Однак розслідування можуть бути успішними, навіть якщо докази недоступні з усіх трьох джерел. У відповідь на скарги з питань насилля необхідно докласти максимум зусиль, щоб звільнити потерпілого від почуття сорому та/або самогубства. Щоб жертви

могли надавати найочевиднішу та найповнішу інформацію про злочин, необхідно зробити все можливе, аби всі жертви поводитися професійно (The Federal Bureau of Investigation's Efforts to Combat Crimes Against Children: <https://oig.justice.gov/reports/FBI/a0908/final.pdf>). Отже, можна сказати, що американській підхід до розслідування насильницьких правопорушень та роботи з неповнолітніми потерпілими майже не відрізняється від українського.

Розслідування насильницьких злочинів стосовно дітей проводяться відділеннями ФБР, зокрема відділеннями спеціальних підрозділів з боротьби з експлуатацією дітей (CETF), які поєднують ресурси ФБР з іншими федеральними, штатними та місцевими правоохоронними органами. Для всіх правоохоронців, залучених до цих розслідувань, включно з федеральними, державними, місцевими та іноземними правоохоронними органами, проводяться спеціальні тренінги. Згідно з американським законодавством, ордер на арешт злочинця може бути виданий на одного з батьків, який вивіз неповнолітнього віком до 16 років за межі США без дозволу другого з батьків. ФБР створило команди швидкого реагування з питань викрадення дітей (CARD). Групи CARD складаються із вправного персоналу з перевіреним досвідом у протидії насильницьким злочинам стосовно дітей, особливо у випадках, коли дитина була викрадена кимось, крім члена сім'ї. Члени команди надають матеріальну, технічну та ресурсну допомогу державним і місцевим правоохоронним органам. На додаток до їхнього унікального досвіду, команди CARD здатні швидко створити командний пункт на місці, щоб централізувати зусилля і операції з розслідування (Корнієнко: <https://ljd.dli.donetsk.ua>). Таким чином, в цьому контексті позиціоновано диференційований американській підхід до особливостей кримінального правопорушення відносно неповнолітніх за суб'єктом суспільно небезпечного діяння. Саме це дозволяє встановлювати більш виважені та ефективні межі кримінальної відповідальності за посягання на дитину.

Під час розслідування окремих категорій справ необхідно пам'ятати про такий алгоритм:

1. Бесіда (опитування) з дитиною. Вона повинна відбуватися в місці, яке дитина сприймає як «безпечне». Здебільшого це не будинок дитини, але це може бути дитяча школа, кабінет терапевта, кімната для інтерв'ю, для дітей в офісі або поліцейській дільниці, у приміщенні Центру захисту дітей. Як правило, оптимальною є розмова з дитиною до розмови з її батьками. Обґрунтування цього порядку полягає в тому, що переважно заява та поведінка дитини є основним засобом визначення того, чи відбулося сексуальне насильство. Отже, наявність деяких ознак імовірності сексуальної наруги і, якщо це можливо, знання специфіки може бути корисним у наступних інтерв'ю з неоперабельним батьком і передбачуваним злочинцем.
2. Медичний огляд. Погляди стосовно доцільності медичного обстеження значно змінилися за останні роки. У фахівців було багато застережень щодо доцільності медичного обстеження дітей, які зазнали сексуального насильства, через його здатність зашкодити дитині і тому, що ймовірність сприятливих медичних висновків була загалом віддаленою.
3. Неупереджене опитування батьків. Метою цього опитування є: – зібрати додаткову інформацію про ймовірність сексуального насильства; – визначити, чи є батьки захистом і підтримують жертву; – у деяких випадках з'ясувати, чи відігравали батьки роль у спонуканні дитини зробити або відхилити звинувачення; – щоб зрозуміти причини або динаміку, що ведуть до сексуального насильства.
4. Опитування потенційного правопорушника.
5. Оцінка ризику. Якщо професіонали визначать, що дитина наражається на ризик майбутнього сексуального, фізичного або емоційного жорстокого поводження, тоді необхідно розробити план, щоб захистити його / її. Визначення ризику — це непросте завдання. Сім'ї можуть бути досить замкнутими. Крім того, рішення можуть знадобитися в надзвичайній ситуації без повної інформації. Розвиток науки, техніки та нових технологій закономірно призводить до того, що з метою успішного розгляду та вирішення певних питань під час провадження розслідування необхідно застосовувати та використовувати спеціальні знання (Корнієнко: <https://ljd.dli.donetsk.ua>). Під час взаємодії з неповно-

літніми потерпілими цінним є створення максимально комфортних умов, в яких дитина зможе відчувати себе безпечно для того, щоб розповісти про особливості кримінального правопорушення та його суб'єкта. Інформація такого роду надасть можливість створити індивідуальний підхід до реабілітації неповнолітнього та утримання його від вторинної віктимізації.

Узагальнення сучасних тенденцій і стратегій протидії насильницькій злочинності стосовно дітей у різних країнах світу дає підстави для здійснення таких висновків: 1) сучасні світові насильницькі злочини стосовно дітей характеризуються відносною сталістю кількісних показників за більшістю майнових і насильницьких злочинів; 2) найбільш поширеними прибутковими видами транснаціональної організованої злочинності відносно малолітніх дітей є злочинність у сфері торгівлі дітьми, сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, вилучення органів, проведення дослідів над дітьми; 3) успішне запобігання більшості злочинів не уявляється можливим без широкої участі громадськості; 4) стратегія громадського впливу на злочинність полягає в залученні окремих громадян, громадських організацій правоохоронної спрямованості тощо до охорони правопорядку, участі у програмах профілактики насильницької злочинності стосовно малолітніх дітей, надання інформації про вчинені злочини з обов'язковим матеріальним заохоченням цих напрямів роботи з боку держави і приватного бізнесу (Корнієнко: <https://ljd.dli.donetsk.ua>). Таким чином, можна підсумувати, що в США в частині захисту прав неповнолітніх жертв кримінальних правопорушень перевага віддається спеціальним правоохоронним підрозділам та громадськості. При цьому, на жаль, не можна сказати, що кримінологічна ситуація в частині кримінальних правопорушень у відношенні підлітків може бути вдало вирішена без перегляду нормативно-правової бази, а також без створення сучасних заходів та засобів віктимологічного запобігання. Більше того, наша держава має схожий із американським підхід до роботи з неповнолітніми потерпілими.

Сучасний український науковець-правник Кубіцький С.О. відмічає: «Велике значення для розвитку служб захисту дітей в США мала робота педіатра Генрі Кемпа, стривоженого кількістю постраждалих дітей через так званий «синдром битої дитини». З його участю був проведений спеціальний симпозиум. Опублікований Дитячим Бюро США проект закону послужив зразком для керівництва штатів, які почали приймати відповідні закони для соціальних працівників. У 1974 р. в США прийнято загальнонаціональний Закон про запобігання поганому поведінню з дітьми і ліквідації його наслідків. Відповідно до нього був створений Національний Центр з проблем жорстокого поведіння з дітьми і проблем запущених дітей. В даний час цей Центр несе відповідальність за координацію служб захисту дітей, забезпечує практичну допомогу штатам і фінансує деякі дослідницькі проекти» (Кубіцький, 2015: 129). Надзвичайно великим практичним досвідом у сфері соціальної реабілітації жертв насильства, причому незалежно від їхнього віку, володіє також Канада. Так, Джужа А.О. зазначає: «Починаючи з 70-тих років у Канаді створюються та продовжують активно функціонувати притулки, так звані «безпечні будинки», для постраждалих від насильства в цілому та домашнього насильства зокрема. У 1980 р. кількість таких будинків становила вже більше 70 по усій Канаді, а до 1990 р. їх кількість зросла до 400. Вони розташовані як у міській, так і в сільській місцевості. На сьогодні їх кількість збільшилася приблизно у три рази. Жінкам і дітям (курсив мій. – Т.Т.) в притулках надаються такі послуги: – терапевтичне консультування; – індивідуальне та групове консультування; – 24-годинна кризова телефонна лінія; – допомога в зверненнях до юристів і в інші організації» (Джужа, 2016: 39). Можна сказати, що такий підхід зміцнює віру неповнолітніх осіб в існування спеціальних служб, органів та підрозділів, котрі здатні надати їм кваліфіковану, вичерпну допомогу та забезпечити безпеку. Це можна назвати одним із способів запобігання ювенальній віктимізації, оскільки існування потенційного захисту може сприяти формуванню більш активної антивіктимної моделі поведінки у дитини.

Що стосується досвіду та проблем держав Північної Америки, то, наприклад, відповідні канадські програми, дії, стратегії зосереджено на: 1) співробітництві/взаємодії між федеральними, провінційними та територіальними органами влади; 2) надання відповідних запобіжних повноважень місцевим общинам; 3) регулярне проведення відкритих громадських багаторівневих дебатів/обговорень щодо проблеми запобігання вчиненню злочинів проти дітей та стану справ в рамках цієї проблеми; 4) залучення громадських кіл до активних превентивних дій (Building Safer Canada. The First Report of the National Working Group on Crime Prevention. Institute for the Prevention of Crime: www.prevention-crime.ca). Таким чином, більшість програм наведених держав спрямовані на усунення детермінантів віктимної поведінки підлітків. Останнє внесено у стратегії загальнодержавного та спеціального віктимологічного запобігання.

Філіппіни (Південно-Східна Азія). Так, згідно п. (d) ст. 3 «Визначення понять» Закону Республіки Філіппін від 17 червня 1992 року «Про надійніше запобігання та спеціальний захист дітей від жорстокого поводження, експлуатації, дискримінації та інших цілей» зазначається, що «всеохоплюючою програмою проти жорстокого поводження з дітьми, їхньої експлуатації та дискримінації» слід вважати скоординовану програму послуг та комплекс матеріальних складових, які б убезпечили дітей від: примушення до здійснення проституційної діяльності; перебування в якості предмету продажу та купівлі; залучення до участі у непристойних публікаціях та непристойних видовищах; інших факторів, що спричиняють жорстоке поводження; обставин, які загрожують та не сприяють виживанню та нормальному розвитку дітей» (An Act Providing for Stronger Deterrence and Special Protection against Child Abuse, Exploitation and Discrimination, and for Other Purposes. Republic Act No. 7610 June 17, 1992, Republic of the Philippines, Congress of the Philippines, Metro Manila, Ninth Congress: <http://hrlibrary.umn.edu/research/Philippines/RA%207610%20-%20Child%20Abuse%20Law.pdf>). Таким чином, досвід як європейських, так і азійських країн у сфері запобігання вчиненню злочинів проти дітей свідчить про те, що вони спільно зосереджується на діях, програмах, стратегіях, правових нормах, спрямованих на попередження злочинів саме сексуального характеру. І це не є дивним, оскільки діти є однією із найймовірніших груп ризику в контексті саме цих злочинів (Назимко, Андріяшевська, Тіточка, 2021: 98). Достатньо позитивним аспектом є робота, спрямована саме на превентивні антивіктимні дії у відношенні неповнолітніх осіб. Як свідчить статистика та судова практика, більшість європейських країн (і Україна не є виключенням) більш зосереджена на подоланні кримінально протиправної діяльності шляхом реалізації кримінально-правових заходів та засобів, спрямованих на кримінального правопорушника. Однак, як здається, наприклад, таке кримінальне правопорушення як втягнення неповнолітніх у кримінально протиправну діяльність логічніше попереджувати за рахунок своєчасної роботи із самими підлітками, шляхом роз'яснення елементарних норм соціально та кримінально безпечної поведінки.

В цілому ж, Філіппіни активно переймають досвід західноєвропейських держав в даній сфері, зокрема щодо необхідності тісної співпраці між держаним та приватним функціональними секторами (An Act Providing for Stronger Deterrence and Special Protection against Child Abuse, Exploitation and Discrimination, and for Other Purposes. Republic Act No. 7610 June 17, 1992, Republic of the Philippines, Congress of the Philippines, Metro Manila, Ninth Congress: <http://hrlibrary.umn.edu/research/Philippines/RA%207610%20-%20Child%20Abuse%20Law.pdf>). Так, наприклад, згідно п. 8 ст. 7 «Торгівля дітьми» вищезгаданого Закону, запобіжними заходами мають бути недопущення того, коли дитина самостійно, без поважної причини, подорожує, зокрема до іншої країни, не маючи при собі відповідного документу, виданого органами влади, або письмового дозволу від батьків або законних опікунів. Суворо заборонено також винаймати жінок, які б виношували, народжували та годували дітей, яких би потім використовували у торгівлі. Слід також запобігати пошуку особами дітей із бідних сімей, шпиталів, клінік, дитячих центрів та інших подібних інституцій, яких потім можна б було продати (An Act Providing for Stronger Deterrence and Special

Protection against Child Abuse, Exploitation and Discrimination, and for Other Purposes. Republic Act No. 7610 June 17, 1992, Republic of the Philippines, Congress of the Philippines, Metro Manila, Ninth Congress: <http://hrlibrary.umn.edu/research/Philippines/RA%207610%20-%20Child%20Abuse%20Law.pdf>). Таким чином, очевидною є певна схожість законодавчого підходу філіппінського законодавця із вітчизняним. При цьому не можна не звернути увагу на те, що у Філіппінах більш серйозно відносяться до контролю за переміщенням неповнолітніх осіб як у межах країни, так і за кордон. Такий підхід дозволяє своєчасно реагувати на спроби торгівлі дітьми, а також реалізацію інших незаконних угод, укладених у відношенні неповнолітніх осіб.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило підсумувати, що більшість зарубіжних антивіктимних практик полягає в наступному: 1) реалізація основ медіації та відновного правосуддя; 2) активне залучення громадськості для роботи з потенційними та/або реальними неповнолітніми жертвами кримінальних правопорушень; 3) популяризація нульової терпимості до суспільно небезпечних діянь; 4) популяризація реабілітаційних та ресоціалізаційних практик; 5) пошук та запровадження технічних засобів та програмного забезпечення з метою своєчасного утримання потенційної жертви від потрапляння у ситуацію з високим віктимним індексом. Одним із найбільш популярних для розглядуваних країн способів подолання віктимності неповнолітнього населення є удосконалення системи ювенальної юстиції, шляхом забезпечення можливості отримання своєчасної правової та медичної допомоги, залучення (за необхідності) громадськості та засобів масової інформації, а також пошуку інших способів захисту прав та законних інтересів дитини.

References:

1. An Act Providing for Stronger Deterrence and Special Protection against Child Abuse, Exploitation and Discrimination, and for Other Purposes. Republic Act No. 7610 June 17, 1992, Republic of the Philippines, Congress of the Philippines, Metro Manila, Ninth Congress. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/research/Philippines/RA%207610%20-%20Child%20Abuse%20Law.pdf>. P. 2 [in English]
2. Building Safer Canada. The First Report of the National Working Group on Crime Prevention. Institute for the Prevention of Crime. URL: www.prevention-crime.ca [in English]
3. Crime in the United States. 2011. URL : <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/crime-in-the-u.s/2011/crime-in-the-u.s.-2011/fbireleases-2011-crime-statistics> [in English]
4. Graham J. (1995) Crime Prevention Strategies in Europe and North America. Helsinki. P. 47–96. [in English]
5. The Federal Bureau of Investigation's Efforts to Combat Crimes Against Children. URL: <https://oig.justice.gov/reports/FBI/a0908/final.pdf> [in English]
6. Vedernikova O. N. (2002). Osnovnye kriminologicheskie sistemy sovremennosti (sovremennyyi analiz) [Basic criminological systems of modernity (modern analysis)]. *Gos. i pravo*. №10. S. 32–40 [in Russian]
7. Vedernikova O.N. (2004). Sovremennyye ugovovno-pravovyye sistemy: tipy, modeli, kharakteristika [Modern criminal justice systems: types, models, characteristics]. *Gos. i pravo*. №1. S. 68–76 [in Russian]
8. Dzhuzha A.O. (2016). Zarubizhnyi dosvid funktsionuvannya tsestriv rehabilitatsii zhertv domashnoho nasylstva [Foreign experience in the operation of rehabilitation centers for victims of domestic violence]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. № 1 (12). [in Ukrainian]
9. Ermolovich G. P. (2000). Dobrovolnye organizatscii v SShA po borbe s prestupnostiu: istoriko-pravovoi analiz: [Voluntary organizations in the United States to combat crime: a historical and legal analysis] avtoref. dis.d-ra. iurid. nauk : 12.00.01. SPb. : Sankt-Peterburg. un-t MVD RF. 40 s. [in Russian]
10. Inshakov S. M. (1997). Zarubezhnaia kriminologiya [Foreign criminology]: ucheb. posob. M. : Infra-M Norma. 374 s. [in Russian]

11. Inshakov S. M. (2012) Issledovanie prestupnosti. Problemy metodiki i metodologii [Crime research]: monografiia. M. : IuNITI-DANA : Zakon i pravo. 335 s. [in Russian]
12. Klark R. (1975). Prestupnost v SShA (zamechaniia po povodu ee prirody, prichin, preduprezhdeniia i kontroliia) [Crime in the United States (comments on its nature, causes, prevention and control)] / per. s angl. A. S. Nikiforova, pod red. i so vstup. st. B. S. Nikiforova. M. : Progress. S. 147 [in Russian]
13. Kolodiaznyi M. H. (2013). Zlochynnosti – hromadsku protydiu (suchasnyi dosvid SShA) [Crime – public opposition (current US experience)]. Polityka v sferi borotby zi zlochynnistiu : materialy Vseukr. nauk. prakt. konf. (m. Ivano-Frankivsk, 1–2 ber. 2013 r.). Ivano-Frankivsk : Prykarpat. nats. un-t imeni Vasylia Stefanyka. S. 269–271. [in Ukrainian]
14. Kolodiaznyi M. H. (2017). Suchasnyi zarubizhnyi dosvid hromadskoho vplyvu na zlochynnist [Modern foreign experience of public influence on crime]: monografiia / za red. V. V. Holiny. Kh. : Pravo. 252 s. [in Ukrainian]
15. Kolodiaznyi M. H. (2013). Uchast hromadskosti u prohramakh zapobihannia zlochynnosti v SShA [Public participation in crime prevention programs in the United States]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_1_30.pdf. [in Ukrainian]
16. Korniienko M.V. Vykorystannia mizhnarodnoho dosvidu protyдии nasylntyskym zlochynam shchodo ditei v Ukraini [Use of international experience in combating violent crimes against children in Ukraine]. URL:<https://ljd.dli.donetsk.ua> [in Ukrainian]
17. Kubitskyi S.O. (2015). Tekhnolohii sotsialno-pedahohichnoi roboty v zarubizhnykh krainakh [Technologies of social and pedagogical work in foreign countries]: Navch. posib. – 3-te vyd. dop. i pererob. K.: Milenium. 300 s. [in Ukrainian]
18. Luneev V. V. (2011). Kurs mirovoi i rossiiskoi kriminologii [Course of world and Russian criminology]: ucheb. : v 2 t. T. 1 : Obshchaia chast. M. : Iurait. S. 861 [in Russian]
19. Maiorov V. I. (2003). Organizatciia deiatelnosti po okhrane obshchestvennogo poriadka v SShA, stranakh Evropy i Rossii [Organization of public order activities in the United States, Europe and Russia]: ucheb. posob. Cheliabinsk : Poligraf-Master. S. 22. [in Russian]
20. Nazymko Ye. S., Andriiashevska M.S., Titochka T.I. (2021). Yuvenalna viktymolohiia: teoretyko-pravova model [Juvenile victimology: theoretical and legal model]: monografiia. Zaporizhzhia : Helvetyka. 208 s. [in Ukrainian]
21. Shostko O. Yu. (1998). Kontseptsii kryminalnoi yustytsii u SShA i poperedzhennia zlochynnosti [Concepts of criminal justice in the United States and crime prevention]. Stanovlennia pravovoi systemy demokratychnoi Ukrainy ta yurydychna nauka : khorotki tezy dop. ta nauk. povidom. nauk. konf. molodykh uchenykh ta aspiratniv ; za red. M. I. Panova. Kh. : Nats. yuryd. akad. Ukrainy. S. 63–64. [in Russian]
22. Shur E. M. (1977). Nashe prestupnoe obshchestvo (sotsialnye i pravovye istochniki prestupnosti v Amerike) [Our criminal society (social and legal sources of crime in America)] / per. s angl. Iu. A. Nepodaeva, predisl. i pod red. V. N. Kudriavtceva. M. : Progress. S. 17, 18 [in Russian]